

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060101

DOM
2015-05-21
Stockholm

Mål nr
M 9088-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-09-16 i mål nr M 1603-14, se bilaga

KLAGANDE

Miljö- och byggnämnden i Vaggeryds kommun

MOTPART

1. B A
2. D A

SAKEN

Förbud att använda avloppsanläggning på fastigheten X i Vaggeryds kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och miljööverdomstolen miljö- och byggnämndens beslut den 26 november 2013, § 243, i ärende dnr 2011/527M.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Miljö- och byggnämnden i Vaggeryds kommun (nämnden) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen skam upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa nämndens beslut att förbjuda användningen av avloppsanläggningen.

B A och D A har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN**Nämnden**

Avloppsanläggningen förbättrades år 2007 eller år 2008. Nämnden bedömde att åtgärderna inte var tillräckliga för att klara dagens krav på reningsfunktion p.g.a. otillräckligt skyddsavstånd.

Mark- och miljödomstolens dom bygger på bedömningar som avviker från Naturvårdsverkets allmänna råd om små avloppsanläggningar för hushållspillvatten, NFS 2006:7. Sedan Naturvårdsverket utfärdade råden har ansvaret för tillsynsledningen övergått till Havs- och vattenmyndigheten som inte har ändrat de allmänna råden. Enligt de allmänna råden bör ändring av en plats för infiltrationen betraktas som en omlokalisering och omläggning av infiltrationsrör bör betraktas som en väsentlig ändring då åtgärden kan anses medföra en väsentlig ändring av avloppsvattnets sammansättning. Omlokalisering kräver ett nytt tillstånd enligt 13 § förordningen om miljöfarlig verksamhet (1998:899), FMH, och väsentliga ändringar kräver anmälan enligt 14 § samma förordning.

Anläggandet av ny infiltrationsanläggning och ny fördelningsbrunn är i princip att betrakta som en nyanläggning och åtgärden är därmed tillståndspliktig. Det gamla avloppstillståndet meddelades år 1981. Handlingar som visar den gamla infiltrationens lokalisering och utformning saknas. Enligt vad nämnden erfarit var infiltrationsanläggningar som anlades på den tiden betydligt mindre till ytan och saknade

fördelningsbrunn och luftningsrör. I en enskild infiltrationsanläggning är det infiltrationsdelen som har störst betydelse för reningsfunktionen och denna del är inte att betrakta som endast en delkomponent.

Avståndet mellan infiltrationsyta och grundvatten är sannolikt mindre än 70 cm vid normala grundvattennivåer och betydligt mindre vid högsta grundvattennivå. Vid inspektionstillfället i oktober 2013 var grundvattennivån mycket låg, enligt kartor som Sveriges Geologiska undersökningar, SGU, publicerat på sin hemsida och som visar grundvattensituationen i september, oktober och november 2013. I Naturvårdsverkets allmänna råd anges att avståndet mellan infiltrationsnivå och högsta grundvattennivå bör vid lokalisering inte understiga 1 m. Det vertikala skyddsavståndet ska räknas från spridningslagrets bottenyta ned till grundvattenytan. Enligt Naturvårdsverkets handbok 2008:3 behövs skyddsavståndet för att den mikrobiella avdödningen ska bli tillfredställande. Det är i den omättade zonen mellan infiltrationsanläggningens spridningslager och grundvattenytan som reduktionen av organiskt material huvudsakligen sker.

Även i de fall närliggande grund- och ytvatten inte bedöms direkt skyddsvärda är de förbundna med andra vattenförekomster och kan bidra till en diffus föroreningsbelastning. Utifrån miljöbalkens allmänna hänsynsregler och de nationella miljökvalitetsmålen Grundvatten av god kvalitet, Levande sjöar och vattendrag och Ingen övergödning, bör de horisontella och vertikala skyddsavstånden som anges i de allmänna råden alltid tillämpas. I byn Jönshult är dricksvattenförsörjningen enskild och det finns flera dricksvattenbrunnar, varav ett par är djupborrade. Utifrån vad som framkommit vid avloppsinventeringar i byn fanns inga av dricksvattenbrunnarna i närheten av avloppsanläggningen, men nya anordnas utan nämndens kännedom. Fastigheten ingick i projektet ”Hokaån och Härån – inventering av enskilda avlopp” som var ett lokalt vattenvårdsprojekt. Syftet med projektet var att minska utsläppen av näringsämnen. Byn Jönshult ligger också invid Dala mosse som är ett Natura 2000-område.

B A och D A

Det vatten som syntes i inspektionsgropen sipprade inte från botten av gropen utan sipprandet skedde högre upp. Det torde vara perforerande vatten som söker sig ned till grundvattennivån, vilket styrks av att ett dike dit marken sluttar 75 m bort från infiltrationen var torrt. Härån ligger över 1 km västerut och avloppsvattnet måste passera mossar, grusåsar, skog och berg innan vattnet når dit. Dessutom rinner vattnet mestadels söderut. Det bedrivs ekologisk och kravmärkt produktion på fastigheten. Slamtömning sker två gånger per år för att inga rester ska nå fördelningsbrunnen och infiltrationen. Avloppsbrunnen och infiltrationen godkändes av kommunen när den anlades år 1985. Utbytet av infiltrationen och installerandet av fördelningsbrunn kostade 25 000 - 30 000 kr. De djupborrhade brunnarna ligger 500 m bort från avloppsanläggningen och uppåt. Fastighetens dricksvattenbrunn som ligger 20 m från avloppsanläggningen har inte uppvisat förorening vid provtagningar som sker varje år.

REMISSYTTRANDE**Havs- och vattenmyndigheten**

Havs- och vattenmyndigheten har hänvisat till de allmänna råden NFS 2006:7 och Naturvårdsverkets handbok samt yttrat följande.

Det är viktigt att det skyddsavstånd på 1 m som rekommenderas hålls för att risken för förorening av grundvattnet inte ska öka. Vid bedömningen av om skyddsavståndet är tillräckligt är det viktigt att ta hänsyn till dels högsta grundvattenyta under året, dels att extrema händelser som långvariga och omfattande regn kan kräva extra säkerhetsmarginaler. Enligt uppgifter från SGU som nämnden lämnat till Mark- och miljööverdomstolen var grundvattennivåerna under normal nivå i regionen kring Vaggeryd vid tiden för inspektionen och det var därför troligen inte årets högsta grundvattennivå som då observerades. Grundvatteninträngning i infiltrationsbäddar identifieras ofta som orsak till att avloppsanläggningar slutar att fungera och det är därför sannolikt att små avlopp i många fall kan vara en källa till problem med bakterier. Att många enskilda brunnar är påverkade av bakterier visar en studie som

Socialstyrelsen gjorde år 2007. Studien visar att i genomsnitt 20 procent av alla enskilda vattentäkter hade otjänligt vatten. I grävda brunnar var siffran 35 procent. Bara 20 procent var tjänliga och 60 procent var tjänliga med anmärkning. Den vanligaste orsaken till kvalitetsproblemen är höga halter av bakterier, ofta E-coli (Socialstyrelsen 2007, Dricksvatten i enskilda brunnar).

I det aktuella fallet tyder utredningen på att anläggningen är fel lokaliserad och att risk föreligger för att den inte fungerar så att kraven i 9 kap. 7 § miljöbalken är uppfyllda. Att gräva om en markbädd eller att lägga ned nya infiltrationsrör är åtgärder som ska anmälas. Eftersom så inte skett vid anläggandet av den nya infiltrationsanläggningen år 2007/2008 har det inte gjorts någon utredning och bedömning av lokaliseringen och behovet av eventuella skyddsåtgärder. Om en anmälan gjorts är det troligt att risken för grundvattensinträngning hade uppmärksammas och föranlett relevanta åtgärder.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågorna i målet är om nämnden haft fog för att förbjuda användningen av avloppsanläggningen med motiveringen, dels att anläggningen inte tillståndsprövats, dels har en bristande funktion.

Enligt vad som framkommit i målet hade den gamla anläggningen inte godtagbar funktion. Fastighetsägaren byggde om infiltrationsanläggningen genom att lägga ned nya infiltrationsrör och installera en fördelningsbrunn. I ärendet upprättade skisser av anläggningen visar att anläggningens utformning ändrats. Eftersom det saknas dokumentation av den gamla anläggningens placering och utformning går det inte att närmare avgöra på vad sätt platsen för infiltrationen ändrats genom de vidtagna åtgärderna. Denna brist får ligga innehavaren av anläggningen till last. Mot denna bakgrund bedömer Mark- och miljööverdomstolen att de sammantagna åtgärderna har sådan art och omfattning att de bör bedömas som en nyanläggning som ska tillståndsprövas.

När det gäller godtagbar funktion hos enskilda avloppsanläggningar är utgångspunkten att det krävs ett skyddsavstånd på minst 1 m mellan infiltrationsanläggningens spridningslager och den högsta grundvattennivån. För att det ska finnas skäl att frångå detta avstånd torde det, med hänsyn till den fara för människors hälsa som en spridning av bakterier innebär, krävas att riskerna för förorening i det närmaste kan uteslutas. Mark- och miljööverdomstolen finner inte att det i målet framkommit sådan utredning att det finns skäl att frångå kravet på minsta skyddsavståndet i de allmänna råden.

Med den bedömning Mark- och miljööverdomstolen gjort vad avser behovet av prövning och skyddsavstånd har nämnden haft fog för beslutet att förbjuda anläggningen och därmed ska mark- och miljödomstolens dom upphävas och nämndens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Liselotte Rågmark och Peder Munck samt tekniska rådet Mikael Schultz och hovrättsassessorn Anita Seveborg, referent.

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen
Enhet 3:3

DOM
2014-09-16
meddelad i
Växjö

Mål nr M 1603-14

KLAGANDE

1. B A

2. D A

MOTPART

Miljö- och byggnämnden i Vaggeryds kommun

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Jönköpings läns beslut 2014-03-06 i ärende nr 505-850-2014, se bilaga 1

SAKEN

Förbud att använda avloppsanläggning på fastigheten X i Vaggeryds kommun

DOMSLUT

Med ändring av länsstyrelsens beslut upphäver mark- och miljödomstolen miljö- och byggnämndens i Vaggeryds kommun beslut om förbud att använda avloppsanläggning på fastigheten X i Vaggeryds kommun.

Dok.Id 297006

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:30 -

BAKGRUND

Miljö- och byggnämnden i Vaggeryds kommun (nedan nämnden) beslutade den 26 november 2013 att från och med den 30 juni 2018 förbjuda D A och B A att använda befintlig avloppsanläggning för fastigheten X och att låta någon annan använda avloppsanläggningen.

D och B A överklagade nämndens beslut till Länsstyrelsen i Jönköpings län (nedan länsstyrelsen) som avslog överklagandet. B och D A har nu överklagat länsstyrelsens beslut.

YRKANDEN M.M.

B A och **D A** yrkar, såsom det får förstås, att underinstansernas beslut ska upphävas.

Som grunder för överklagandet anför de i huvudsak följande.

Länsstyrelsen var på gården för att inventera bland annat ekar och då undrade de varför en stor välväxt ek hade dött. Då talade de om att de hade fyllt ut backen den stod på och lagt stenar runt stammen men trots detta dog den.

Då slog det dem att det var ju vid denna utfyllnad som de grävde provgropen åt nämnden. Med tanke på geologin kan det därför omöjligt varit grundvatten som fanns 1,5 meter under marken som nämnden påstår, alltså på den tidigare marknivån. Grundvattnet finns där det alltid har funnits, nämligen ännu lägre i förhållande till markytan. Dessutom sker det skiktningar av jordlagren vid torka och denna skiktning kan jämföras med tjäle. Den släpper inte ned vattnet penetrerande utan detta sker på längre tidsperiod. Det var ett sådant skikt som de bröt när de grävde gropen och därmed fick lite vatten chansen att bryta fram.

Det fanns inget vatten längst nere i gropen då den grävdes av grävmaskinist som kan intyga att det var snustorrt i gropen. Men efter några timmar såg man lite vatten sippra fram cirka 1,5 meter under marknivån i gropen. När nämnden kom fanns det

kanske 5-6 cm vatten på botten som kom från cirka 1,5 m under marknivån, alltså den nivå som marken hade innan den fylldes ut. Då tror nämnden att det är grundvattnet som kommer upp från denna nivå. Man räknar då med att infiltrationen ligger 0,8 dm under markytan och då kommer den att ligga 0,7 dm över nivån som de tror är grundvattnet. Enligt nämnden fattas 3 dm till det rekommenderade avståndet på 1 meter som ska skilja mellan infiltration och grundvatten.

Nämnden visste inte om att marken fylldes ut där och inte heller länsstyrelsen. De själva tänkte inte på det förrän de pratade om eken i ett senare skede vid besöket av länsstyrelsen.

Detta är ju inte ett juridiskt ärende utan ett geologiskt dito eftersom detta inte handlar om att de gjort infiltrationen utan lov utan hur lågt den ligger i förhållande till grundvattnet. De har nu förklarat att det omöjliga kan vara grundvatten som nämnden trott sig se.

Dessutom har man godkänt grannens anläggning som ligger 1,2 meter under deras nivå. Hur man kan godkänna en sådan anläggning ifrågasätts. Om deras anläggning ligger för nära grundvattnet så borde ju grannarnas ligga i detsamma.

Deras anläggning godkändes 1985 – brunnens läge och att den skulle anslutas till en infiltration. De får därefter beskedet att de måste åtgärda infiltrationen, vilket de gör med hjälp av certifierad grävare, till en kostnad av cirka 30 000 kr. Sedan godkänns inte denna, trots att den ligger exakt där den förra låg. Brunnen styr var man kan lägga infiltrationen och det finns bara tre väderstreck och de ligger på samma nivå.

Vidare ifrågasätter de att deras spillvatten ska kunna ta sig 1 km till Härån genom skog och morän utan att renas på vägen.

Nämnden har i yttrande över överklagandet anfört i huvudsak följande.

Provgropen på fastigheten X inspekterades den 15 oktober 2013. Gropen var cirka 2 meter djup och det stod lite vatten i botten. Från cirka 1,5 meters djup och neråt syntes det tydligt att vatten tryckte fram i gropens kanter. Jordmas-sorna i gropen var genomsläppliga och det är därmed ingen tvekan om att det är ett vattenförande jordlager från åtminstone 1,5 meters djup – det vill säga grundvatten. Miljö- och byggförvaltningen gav intrycket att gropen var grävd tidigare samma dag. Ofta behöver provgropar stå ett tag innan vatten rinner till, det är vanligt att grundvattennivån inte kan bedömas förrän någon dag efter provgrävningen. Beroende på hur marken är skiktad – hur lager med grovkornig och finkornig tätare jord ligger – kan det finnas vattenförande lager på flera nivåer i marken.

För infiltrationsanläggningar krävs minst en meters skyddsavstånd mellan högsta grundvattennivå och botten på spridningslagret (singel/makadamlagret). Vid inspektionstillfället hade det varit torrt en längre tid. Det var mycket låga grundvattenstånd, av SGU bedömdes grundvattennivåerna som ”mycket under de normala”. Många i kommunen hade problem med sinande dricksvattenbrunnar. Det är därför troligt att grundvattennivån på platsen normalt är högre än vad som kunde ses vid inspektionen. Även växtligheten invid avloppsanläggningen visar att det är fuktigt i marken – nära till grundvatten – på platsen. Byn Jönshult ligger, liksom avloppsanläggningen, intill Dala mosse. Marken mellan gårdens byggnader och Dala mosse är flack.

I ärendet har inte angetts vilken granne som har en avloppsanläggning på lägre nivå. Nämnden bifogar till sin skrivelse en karta över byn där höjdkurvorna visas, men grundvattennivån i marken kan inte avgöras genom att jämföra nivåer mellan platser. Grundvattnets transport i marken kan hindras av berg eller täta jordlager. Detta gör att det skulle kunna vara kortare avstånd från markytan ner till grundvatten på en fastighet som ligger betydligt högre.

DOMSKÄL

Tillämpliga bestämmelser framgår av länsstyrelsens beslut.

Mark- och miljödomstolens prövning av målet gäller om nämnden har haft skäl att förbjuda avloppsanläggningen på fastigheten X. På fastigheten finns en avloppsanläggning som tillståndsprovades 1981 och som består av en trekammarbrunn med efterföljande infiltrationsbädd. Infiltrationen är försedd med fördelningsbrunn och luftningsrör. Kommunen har meddelat att anläggandet av ny infiltration, förmodligen under 2008, saknar tillstånd samt att skyddsavståndet från infiltrationen till grundvattennivån är för kort.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Även om en infiltrationsanläggning inte uppfyller rekommenderat skyddsavstånd till grundvattennivån finns det inget som säger att reningsgraden i densamma inte skulle vara tillräcklig. I det här fallet är infiltrationsanläggningen dessutom vidgjord, som en underhållsåtgärd, och borde av den anledningen ha en bra reningsfunktion. Eftersom det endast är en delkomponent som utbytt, av en befintlig tillståndsgiven avloppsanläggning med identisk placering, anser domstolen att åtgärden omfattas av befintligt tillstånd.

Mark- och miljödomstolen antar, precis som nämnden, att det är grundvattennivån som avspeglar sig i den provgrop som anlagts. Det finns dock inget som säger att reningseffekten genom 70 cm jordinfiltration inte är tillräcklig. Av målet framgår dessutom inte att det skulle finnas någon grundvattentäkt i närheten som riskerar att förorenas, inte heller finns det något ytvattendrag som kan påverkas. Visst har kraven på en avloppsanläggnings funktion ändrats med tiden och detta för att minimera risker. Det aktuella avloppssystemet har dock ett befintligt tillstånd och systemet har renoverats. Enligt domstolens mening är denna renovering emellertid inte att betrakta som en sådan ändring som kräver anmälan enligt 14 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Eventuella ingripanden mot anläggningen får därför grunda sig på de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Även om bevisbördan för att det inte uppkommer någon olägenhet vid utsläpp av avloppsvatten ligger på den som släpper ut avloppsvattnet, måste det finnas några indikationer, utöver låg skyddszon, på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människor eller miljön för att ett förbud att släppa avloppsvatten till anläggningen ska kunna beslutas.

Det har inte framkommit att infiltrationsanläggningen inte skulle vara anlagd enligt den gängse rådande anläggningsmetoden med ledningsfyllning runt infiltrationsledningarna. Av den utredning som legat till grund för nämndens beslut att förbjuda utsläpp till den befintliga avloppsanläggningen finns inget som tyder på att anläggningen förorsakar skada eller olägenheter för människors hälsa eller miljön. Det finns därför enligt mark- och miljödomstolen inte grund för att förbjuda utsläpp av avloppsvatten till anläggningen. Till följd härav ska länsstyrelsens beslut ändras så att nämndens beslut ska upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 7 oktober 2014.

Cecilia Giese Hagberg

Catharina Hederström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Cecilia Giese Hagberg, ordförande, och tekniska rådet Catharina Hederström. Föredragande har varit beredningsjuristen Josefine Gällerspång.